

Bildstock
Eva Liss i...
Norrmanstr., 1965
Foto: Olof Thun

Lilja

Att leva konsten som ett kontinuum

(STOCKHOLM): Efva Lilja är konstnär, koreograf och författare. Just nu arbetar hon fram verket *A Life as Right as Rain*, som har premiär våren 2026 på Dansens Hus i Stockholm. Verket tar sig an kollektiva, kulturella och politiska minnen – teman som speglar hennes mångåriga kulturpolitiska engagemang och mångfacetterade arbete i konstens tjänst. **Av: Ingeborg Zackariassen**

EFVA LILJA SITTER mitt emot mig i kaféet på Röda Sten Konsthall i Göteborg. Hennes utstrålning är självsäker, och det finns en sällsynt humor i hennes intelligenta ögon. Under de senaste månaderna har jag lyssnat till hennes kloka tankar om konstens kraft i kampen mot kulturpolitikens nedmonterande. Något som slår mig är att Lilja har en stark förmåga att tänka konstruktivt och lösningorienterat, utan att någonsin släppa sin konstnärliga roll. Hon lyfter ständigt och ihärdigt hur viktigt det är att man som konstnär alltid – men kanske

speciellt just i dagens kulturpolitiska läge – inte kan ge upp, utan att man måste fortsätta göra det man gör.

Koreografen, som skapat ett otaligt antal verk, böcker och utställningar känner – trots alla sina framgångar – aldrig att hon blir riktigt nöjd. Och kanske är det just den osäkerheten, den starka passionen att kontinuerligt skapa, som driver henne framåt.

Porträttintervjun bygger på flera samtal med Efva Lilja under det senaste året. Vi kör i kretsar i samband med en riksdagsseminarium 2024, och har därefter haft återkommande samtal om konst och kulturpolitik. Texten försöker fånga några av de mest brännande aspekterna i Liljas konstnärskap: det politiska ansvaret, det interdisciplinära arbetssättet och den koreografiska poetiken.

Koreografi som använder rädslan

Lilja berättar att hon på senare tid har tänkt mycket på hur rädsla format mycket i hennes liv.

– Jag vet att många uppfattar mig som modig och stark, säger

hon – och det kanske jag är, men jag är också rädd för mycket; det har jag alltid varit; och rädslan kräver hela tiden nya lösningar för att överleva.

– Jag sörjer ibland att jag inte kan glädjas åt mina framgångar. Jag har på något sätt aldrig tyckt att jag har gjort tillräckligt, och det hänger ihop med min uppväxt och vilken start jag fick i livet som på ett sätt tvingat ut mig i den här kampen. Men det är också det som är näring i min konst. Jag lever med den. Samtidigt krävs det mycket mod att våga konfrontera rädslan

som fenomen, jag kapitulerar inte för den. Den blir en kraft som driver framåt.

– Koreografi är ett redskap för att skapa någon form av kontroll, att bygga sammanhang, att bygga nya verklighetsbilder, att omskapa det som sker här och nu till någonting som kan lyfta fram annars dolda världen.

Liljas konstnärskap kan liknas vid en kraft som hela tiden rör sig framåt, medan hon outtröttligt vandrar mellan olika skapandrum. Sedan 1982 har närmare 100 koreografiska verk haft premiär. År 1985 grundade hon E.L.D. – Forum för ny koreografisk scenkonst, ett kompani som verkade i två decennier. Därefter följde ledande roller som rektor för pochu (dåvarande Dans- och Cirkushögskolan) och chef för Danshallerne i Köpenhamn. Hon har verkat inom bildkonst, arbetat inom konstnärlig forskning, och har dessutom hunnit skriva fjorton böcker.

Du haft stora framgångar, men även upplevt motgångar. Du verkar dock inte låta dig hindras av några omständigheter. Hur?

– Det är ju många som har skrivit det där, att jag 'gör det omöjliga möjligt', men för mig hänger allt samman. Koreografi är ett verktyg jag kan använda när jag skriver, när jag målar, eller dansar.

Kan du berätta om hur du arbetar i dina konstnärliga processer?

– Jag lever mitt arbete, så arbetet är ett ständigt pågående. Jag använder fysiska erfarenheter för att komma åt en känsla eller tanke. Precis som den fysiska, undersökande processen är en praktik, så är tänkandet det också. De löper parallellt, och även om jag förlitar mig väldigt mycket på det intuitiva, att konfrontera det undermedvetna genom associativa processer, att försöka fånga upp det jag inte begriper – så är skrivandet ett sätt att försöka förstå vad som sker.

– Att leva konsten är ett kontinuum – man kan inte säga 'nu är klockan fem', jobbet är kvar. Tankarna är kvar. Man vaknar mitt i natten, måste skriva eller rita en gubbe... Och att bli äldre är också att minnet blir långsammare. För att inte bli förrådd av glömskan måste jag göra mig tillgänglig

för minnesfragmentet och fånga det.

Politiskt engagemang och konstnärliga röster

Under de sista åren har det gjorts stora nedskärningar i det statliga stödet till danskonsten i Sverige. Eiva Lilja, som parallellt med sitt eget konstnärskap gjort sig känd som en orädd och självklar röst i kulturpolitiken, känner det krympande utrymmet på kroppen. Som konstnär med så mycket erfarenhet är det absurt att behöva söka projektstöd på samma villkor som nyutexaminerade – konstnärer hon ofta själv stöttar. Men vill hon fortsätta arbeta med dansare, har hon inget val.

– Nu hör jag ju till de lyckliga som fått projektstöd [från Kulturrådet], men jag fick inte det belopp jag sökte. Och då måste man börja tänka 'okej, var hittar jag mer pengar?'. För dansare ska ha betalt.

Du har länge arbetat både konstnärligt och kulturpolitiskt. Hur orkar du?

– Jag vet inte om jag gör det. Jag är dålig på att känna mina egna gränser. Det är inte hållbart, men

Bildtext
Eiva Lilja i sin studio, 2021.
Foto: Håkan Larsson

«Anpassning tar död på konsten.»

det är mitt sätt att leva. Jag tror att dansare skulle säga att jag är en bra koreograf – jag ger dem utrymme att återhämta sig. Men inte mig själv. Det har att göra med en låg självkänsla, en känsla av otillräcklighet. Och nu, i tider av politisk osäkerhet, när så mycket rämnar, växer den känslan.

Du har mycket erfarenhet. Hur kan den tas tillvara?

– Jag tror jag påverkar mest genom att göra mitt [koreografiska] arbete. Men jag deltar gärna när det behövs. Förra året initierade jag ett riksdagsseminarium där vi samlade ett urval konstnärer som talade om dansens roll i samhället. Och jag tycker det borde finnas mentorskapsprogram även för det politiska samtalet. Det är tufft att kliva in i debatten utan stöd – man kan behöva hjälp att tänka och förbereda sig.

På frågan om vad hon tycker borde förändras i systemet och vad vi konstnärer kan göra själva, tycker Lilja framför allt att konstnärers röster bör höras mer. Hon tycker att konstnärer själva ska debattera i Almedalen [Kultur i Almedalen

arrangeras årligen i Sverige, och är världens största demokratiska mötesplats för alla som vill vara med i samtalen kring aktuella samhällsfrågor.]

– Låt unga konstnärer åka till Almedalen. Jag kan vara mentor. Jag har debatterat där, jag vet hur det går till – och det är viktigt. Anpassning tar död på konsten.

Lilja är kritisk till politikens uppmaning att konstfältet ska söka nya finansieringsvägar.

– Kulturrenister [Pärla Liljestrand] säger att vi ska vända oss till näringslivet. Och visst, det kan man göra. Men filantropin täcker bara en liten del. Samtidigt återhyreshöjningar upp kulturstöden, medan de fria koreograferna konkurrerar med institutionerna om en redan alldeles för liten budget.

Vad är lösningen?

– Jag vet inte. Men det är farligt när allting styrs mot hårdare kontroll. Om vi inte står upp för de behov och den kunskap vi representerar, kommer konsten att reduceras till en del av den så kallade 'creative industry'. Då producerar vi bara det marknaden efterfrågar. Och det är inte konstens roll.

– Utvecklingen går så fort. Särskilt de senaste två, tre åren.

Lilja skriver i sin bok *Dansa alla toiselt bort*, som är del i trilogin *Kärlekens samtal är dans*:

«Vi kan välja bort de tvärsäkra påståendena till förmån för fördjupad reflektion och vindlande tankeprocesser. Vi kan välja att kärleksfullt visa omsorg och omtanke, utan att ge avkall på kritik och opposition. De olydiga lever rikare men utsatta. Låt oss inte förlora oss in i populistiska idéer om konstens användbarhet och nyttiggörande i givna färör.»

Verket *A Life as Right as Rain* (2026) är fortfarande i ett tidigt skede, men Efva Lilja berättar att hon vill arbeta med många dansare – inte för att de ska vara många, utan för att skapa ett möte mellan olika kroppar, erfarenheter och perspektiv.

– Jag vill synliggöra hur kulturell, social och politisk bakgrund påverkar hur vi minns. Ju fler olika erfarenheter, desto rikare minneslandskap.

Samtidsdans genom olika tider och klimat

Du har jobbat igenom flera decennier, flera olika politiska och estetiska klimat och mellan olika konstformer. Hur ser du ditt konstnärskap i relation till historiska strömningar?

– Det är ju en annan mångfald inom konstarten idag. Och det gör det på ett sätt lättare. Det finns en större acceptans. Jag tänker på både 70-, 80- och 90-talet... Då var det väldigt viktigt för mig att hitta andra arenor som komplement till de konventionella. 80-talet var väldigt snålt. Det fanns inte plats – speciellt inte i Sverige. Men även i Europa var det ganska begränsat. Det var en liten arena för koreografi utanför institutionerna. Då myntade vi begrepp som 'producentmaffian'. De stora festivalerna och scenerna styrdes av en liten grupp som programmerade varandras favoriter. Det var ingen slump att den engelska scenen dominerade. Och där passade jag inte in.

– Men jag hittade alternativa forum, i till exempel bildkonstens sätt att arbeta eller plataspecifikt i relation till arkitektur. Det blev ett sätt att nå människor även utanför traditionella arenor.

Finns det något specifikt verk du vill lyfta?

– Det är lättessvårt. Vi hade en

stor repertoar. Så många minnen... Men det finns ett kort solo som jag själv har dansat, och också studerat in med andra. Ett verk som alltid har väckt väldigt starka reaktioner, oavsett om det dansats på en stor operascen eller ute på gatan. Det är solot *...eho...* från 1985. Det verket har hur många olika minnesbilder som helst.

Hur har det varit att jobba med så olika sammanhang och människor?

– Konsten tar ju gestalt där den befinner sig. Det är också det som har drivit mig att hela tiden söka forum utanför det konventionella. Att hitta platser där man kan mötas. Jag tycker givetvis det är jätteroligt att spela på stora scener, festivaler eller museer, att medverka i film och tv. Men det har haft en avgörande betydelse att få spela där ingen vet vem man är – för tonåringar i Fittja eller Skogås, ute på gatan. Där provas konsten förutsättningslöst, och ingen bryr sig om hur berömd man är.

– Det är också en politisk hållning att konsten ska leva nära människor. Och då måste vi ha en politik som gör det möjligt. Just nu fjärrar politiken människor från konsten. Det tycker jag är djupt problematiskt.

Om mentorskap och kunskapsöverföring

Skulle du beskriva dig som självlärd?

– Jag är storasyster, och lärde mig tidigt att ta ansvar – men att överleva utan pengar eller vuxenstöd lärde mig ännu mer. Jag utbildade mig på Balettakademien och därefter Statens dansskola i Stockholm, på Royal Academy i London och hos bland annat Cunningham i New York. Jag arbetade som dansare på 70-talet och i början av 80-talet började jag koreografera.

– Poeten Ilmar Laban blev min språkmentor – han lärde mig tänka skrivandet som tolkning, inte bara ord-för-ord. Det formade hur jag tänker både text och koreografi. Stödet kom ofta från bildkonsten – från personer som Janne Häfström, Ola Billgren, Bård Breivik. Nu tänker jag mitt eget mentor-skap som ett slags historisk förankring. Det är vårt ansvar som äldre generation att bidra utan att styra.

Finns det någon tidperiod du har upplevt som särskilt hoppfull?

– Kulturpolitiskt såg jag en öppning i början av 90-talet. Vi konstnärer ringde runt till partier och krävde tydliga kulturpolitiska program. Socialdemokraterna bjöd in mig, Peter Dahl och Carl Johan de Geer till ett seminarium med hela regeringen. Jag dansade, Peter visade målningar, Carl Johan pratade. Det skulle inte hända i dag.

– I dag ses kulturpolitik mest som ett bidragsområde. Men kultur är ett inkluderande begrepp. Alla är kulturskapare – och konsten är en del av det. Politiker måste kunna tala om konst specifikt, om vilken roll den spelar i samhället. I stället talar man om kostnad. Men vi säger ju inte att jordbruk eller vapenindustri är 'för dyra'. Det är orimligt. Därför har jag själv bokat in samtal med politiker från Moderaterna, Miljöpartiet, Socialdemokraterna. Många har goda intentioner, men saknar kunskap om konsekvenserna av sina beslut. Och där måste vi [konstnärer] komma in – både med vår konst och som samtalspartners.

– Man kan börja med: 'Jag skulle vilja ta en kaffe och prata'. Det låter enkelt, men den sortens in-

formella möten är också ett sätt att påverka. Det är så lätt att känna sig maktlös. Men var kommer den känslan ifrån? Den är inlärd. Ett resultat av anpassningen. Och där måste vi bryta mönstret.

Koreografin och demokratis framtid

En stor fråga: Hur ser du koreografin framtid i samhället?

– Det kommer alltid att göras koreografi. Frågan är på vilka villkor och hur, och av vem. Koreografibegreppet förändras ju precis som konstågskonceptet förändras. Och koreografi kan ju tillämpas inom många olika områden i samhället. Koreografi handlar om hur man på olika sätt synliggör mänskliga proportioner i relation till andra, till objekt, till arkitektur... Det kommer alltid att behövas. Politiken sätter villkoren.

Det var ju något du sa tidigare, om att rädslan kan vara ett sätt att kontrollera och att koreografi är ett görande. Det kanske kan vara en drivande kraft också inom det politiska och det samhällsliga. Om man försöker tillämpa koreografi i ett handlande, så kanske det går

att 'koreografera' även politiska initiativ.

– Ja, det kan man absolut göra. Tveklöst. Men det viktigaste är på något sätt förhållningssättet till själva idén om konstens representativitet. Och den är politisk. Har man en hållning som säger att marknaden ska styra efterfrågan då kommer vi få en kommersialiserad sektor som just anpassar sig. Det dräbbar yttrandefriheten och hela fundamentet för det demokratiska samhället. Ser man konsten som en kraft som kan stimulera, provocera, bidra till utvecklingen på en massa olika plan, då får man också en aktör som är med och jobbar för att säkra det demokratiska samhällets fundament. Och så pågår ju debatten om demokrati är det bästa sättet att styra ett samhälle. Men innan vi hittar alternativen så är det ju värt att försvara det tycker jag. Yttrandefrihet och konstnärlig frihet är en förutsättning.

Om människors rätt till konst och kultur

Korelse är livets förutsättning, och följer oss alla genom hela livet – från barnuldom till ålderdom. Ändå

Bildtexter

s. 156:1 Kari Sylwan och Jan Abramson i *Fridstad*, Moderna Museet, 2003. Koreografi: Elva Lilja. Foto: Hans Skoglund
s. 156:2 Hjalmar Björnvijet och Gösta Ahlberg i *Minnesbucur 4*, E.L.B. 1998. Foto: Hans Skoglund

